

RAPORT DE ESTIMARE A COSTURILOR VIOLENȚEI ÎN FAMILIE ȘI A VIOLENȚEI ÎMPOTRIVA FEMEILOR ÎN MOLDOVA

REZUMAT

**World Health
Organization**
REGIONAL OFFICE FOR
Europe

**AUSTRIAN
DEVELOPMENT
COOPERATION**

**United Nations Entity for Gender Equality
and the Empowerment of Women**

RAPORT DE ESTIMARE
A COSTURILOR VIOLENȚEI
ÎN FAMILIE ȘI A VIOLENȚEI
ÎMPOTRIVA FEMEILOR
ÎN MOLDOVA

Rezumat

Rezumatul Raportului de estimare a costurilor violenței în familie și a violenței împotriva femeilor în Moldova

Prezentul rezumat a fost elaborat de AO „Centrul de Drept al Femeilor” în baza Raportului de estimare a costurilor violenței în familie și a violenței împotriva femeilor în Moldova, elaborat cu suportul Organizației Națiunilor Unite pentru Egalitatea de Gen și Abilitarea Femeilor (UN Women) și Biroul Organizației Mondiale a Sănătății (OMS) în Republica Moldova.

Traducerea și publicarea rezumatului a fost posibilă grație suportului proiectului regional UN Women “Promovarea politicilor sensibile la dimensiunea de gen în Europa de Sud-Est, faza II”, implementat în Moldova cu suportul Cooperării Austriece pentru Dezvoltare (ADC).

Opiniile expuse în această lucrare aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al UN Women, Organizației Mondiale a Sănătății, Organizației Națiunilor Unite sau altor agenții afiliate sau ale Cooperării Austriece pentru Dezvoltare.

Rezumatul și Raportul integral de estimare a costurilor violenței în familie și a violenței împotriva femeilor în Moldova sunt disponibile în limbile română, rusă și engleză și pot fi accesate la adresele moldova.unwomen.org și www.cdf.md/rom/resources.

Reproducerea totală sau parțială a fragmentelor din această publicație este autorizată doar cu condiția indicării clare și exacte a sursei.

Design și imagini: Sorin Ivasișin

Tipar: tipografia „Nova Imprim”

CENTRUL DE DREPT
AL FEMEILOR

REGIONAL OFFICE FOR
Europe

World Health
Organization

AUSTRIAN
DEVELOPMENT
COOPERATION

United Nations Entity for Gender Equality
and the Empowerment of Women

SUMAR EXECUTIV

Violența împotriva femeilor (VÎF) și violența în familie (VF) sunt larg răspândite și sistemice în Moldova. Estimările sugerează că mai mult de 63 la sută dintre femei și fete, cu vârsta cuprinsă între 15-65 de ani au experimentat cel puțin o formă de violență din partea partenerului în timpul vieții lor.

Prezentul raport, *Estimarea costurilor aferente VF și VÎF în Moldova*, a fost autorizat de UN Women în Moldova și Biroul OMS în Moldova, în iulie 2015, pentru a evalua serviciile multidisciplinare, la nivel central și local, precum și serviciile specializate și răspunsurile la abordarea violenței împotriva femeilor în Republica Moldova.

Prezentul raport se concentrează asupra costurilor serviciilor multidisciplinare și specializate menționate și asupra mecanismelor de răspuns la abordarea VF și VÎF în Republica Moldova; scopul lui constă în aprofundarea înțelegerii fenomenului de VF și VÎF. Concluziile acestuia vor contribui la promovarea, în continuare, a finanțării de stat la nivel central și local și prioritizarea fondurilor pentru îmbunătățirea mecanismelor menite să asigure o mai bună protecție și asistență acordată victimelor VF și VÎF. Exercițiul de calculare a costurilor este destinat, de asemenea, facilitării unei coordonări sporite între sectoare pentru a preveni și a răspunde la cazurile de violență împotriva femeilor și a violenței în familie, precum și pentru a evidenția nivelul diferit al cheltuielilor, inclusiv cele ale sectoarelor sociale, sănătății, justiției și celor non-statale.

Raportul încearcă să prezinte costurile suportate de către stat și actorii nestatali – guvernul și societatea civilă, precum și persoanele fizice – care consolidează amploarea fenomenului. De asemenea, studiul prefiguează faptul că implicațiile VF și VÎF sunt mult mai mari, pe termen mediu și lung, iar costurile se majorează și afectează întreaga societate.

Constatările raportului sunt actuale, deoarece acestea ar putea servi drept instrument de promovare pentru adoptarea unor modificări ale cadrului național de reglementare, în conformitate cu cerințele Convenției europene privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie și pentru a accelera procesul semnării și ratificării acestei Convenții de către autoritățile moldovenești, precum și a cadrului legislativ și de reglementare, care vizează îmbunătățirea răspunsului la problema VF în Moldova.

Trebuie subliniat faptul că acesta constituie primul exercițiu de acest gen în Moldova, care reunește toate sectoarele și face o estimare a costurilor pentru toate serviciile și sprijinul aferent VF și VÎF.

I. METODOLOGIE

Prezentul raport își propune să ofere Guvernului Republicii Moldova și principalelor părți interesate date și calcule, care le-ar putea ajuta în abordarea priorităților de cheltuieli pentru îmbunătățirea cadrului de politici bazate pe necesități și justiție. Demonstrând că costul violenței în familie este suportat de economie și societate, în sens larg, nu numai de victime, se speră că acest raport va contribui la elaborarea de politici pentru reducerea și eliminarea acestui tip de violență în Moldova¹, precum și va face recomandări pentru o mai bună bugetare a procesului.

Acest raport analizează costurile suportate de 3 grupuri (victime/supraviețuitori, organizațiile societății civile și guvern) și, în acest moment, nu include calcule ale costului pentru următoarea generație și mediul de afaceri. Raportul se concentrează asupra violenței în familie și violenței împotriva femeilor, practicile de protecție în conformitate cu cadrul legal actual în Moldova și include toate formele de violență. În decursul cercetării, au fost examinate următoarele costuri:

- Serviciile existente (separat de serviciile noi, în conformitate cu cerințele din cadrul Convenției de la Istanbul)
- Calculul costurilor pe unitate pentru serviciile prestate de centrele specializate
- Calculul costurilor, care reflectă perspectivele mai largi ale societății, la nivel general.

Metodologia pentru estimarea costurilor VF²a acestui studiu, în Moldova, se bazează pe cele mai bune practici internaționale. Acesta se concentrează pe captarea celor trei tipuri principale de costuri: 1) utilizarea serviciilor, în prin-

¹ Sylvia Walby 2009. *Costul violenței în familie: Actualizat 2009*. Proiect al Catedrei UNESCO de Cercetare a egalității de gen, Universitatea Lancaster.

² VF definită ca violență petrecută între membrii familiei sau partenerii intimi și VBG, ca violență bazată pe gen împotriva femeilor (fizică, sexuală și psihologică), indiferent de context sau circumstanțele în care apare: (a) în familie (cum ar fi bătaie, violul conjugal, abuzul sexual asupra copiilor de sex feminin, violența din cauza zestre, mutilare a organelor genitale feminine/tăiere și alte practici tradiționale dăunătoare femeilor); (b) în general, comunitare (cum ar fi violul, hărțuirea sexuală și intimidarea la locul de muncă, la școală și în altă parte, traficul de femei și prostituția forțată) și violență comisă sau tolerată de către stat, ori de câte ori apare.

cial, servicii publice, sistemul de justiție penală (inclusiv poliția); 2) sistemul de sănătate (nu include sănătatea mintală) și 3) servicii sociale și servicii juridice civile. În al doilea rând, studiul își propune să surprindă costurile individuale suportate de victimele înseși. Deși un aspect important al exercițiului costurilor – costul uman al durerii și al suferinței – nu este inclus din cauza limitărilor de timp și imposibilitatea de a obține date despre opțiunea publicului de a plăti în perioada de timp acordată acestei cercetări.

După cum s-a menționat anterior, acest studiu face o tentativă de valorificare a unei serii de efecte economice și sociale ale violenței în familie, prin colectarea datelor din diverse domenii (sănătate publică, justiție, protecție socială, societatea civilă și costurile individuale suportate de victime)³. De asemenea, studiul costurilor își propune să exploreze tipurile de costuri ale violenței în familie în Moldova, suportate de victimă, și să sublinieze însăși natura publică a violenței în familie (nefiind de acord cu mitul că aceasta constituie o chestiune privată), prin examinarea tuturor tipurilor de costuri asociate cu această problemă. Raportul include:

- Costuri aferente sănătății, care includ leziunile corporale, vizitele la spital, serviciile de urgență, medicamentele și mortalitatea prematură.
- Costuri de justiție, suportate de către serviciile de stat și private, care includ poliția, închisorile, serviciile juridice, de urmărire penală și consiliere.
- Costuri de protecție socială, inclusiv programe de prevenire a violenței, cazare și servicii sociale directe pentru femeile cu copii.
- Costurile suportate de societatea civilă și programele derulate de organizațiile non-guvernamentale, care vizează prestarea de servicii sociale vitale pentru femei și copii.
- Costurile individuale suportate de victime, ca urmare a abuzului, precum și cele suportate în încercarea de accesare a serviciilor existente.

---

³ Vedeți raportul integral pentru o explicație detaliată a costurilor unitare individuale, precum și ipotezele pe care s-au bazat aceste costuri unitare.

II. REZULTATE PRINCIPALE

Deoarece răspunsul la VF, în general, este insuficient și nu este deloc sistemic, multe din costurile mecanismelor existente nu sunt accesibile și sunt, prin urmare, fie ascunse, fie sunt suportate de către persoanele fizice. Cifrele indică faptul că cea mai mare parte a cheltuielilor este alocată pentru atenuarea cazurilor VF în detrimentul activităților de prevenire în toate sectoarele. Răspunsul multidisciplinar și coordonarea răspunderii la VF și VÎF nu este încă funcțională în practică și constatările acestui raport indică necesitatea ca toate sectoarele să concluzeze pentru a consolida răspunsul multidisciplinar.

1. Guvern

În evaluarea cheltuielilor guvernamentale, au fost luate în considerare următoarele sectoare: protecție socială, sănătate și juridic. Totalul cheltuielilor guvernamentale pentru anul de referință a fost de 36.092 mii lei. Datorită mecanismului de răspuns, care, în prezent, se concentrează pe atenuarea VF și VÎF și nu pe prevenire, cele mai mari costuri sunt suportate de sectorul sănătate, în special, pentru tratamentul spitalicesc al victimelor. Pe locul doi, se situează cheltuielile sectorului juridic, care se datorează procedurilor sistemului de justiție, odată cu examinarea unui caz de violență în familie în sistemul de drept penal. Este de remarcat faptul că, în 2012-2016, mai mult de 81.450 euro, aproximativ 1.550.970,90 lei au fost plătiți în calitate de despăgubiri de către Guvernul Republicii Moldova femeilor victime ale violenței, în conformitate cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului.

Cifrele arată, în mod clar, că finanțarea privată acoperă ceea ce guvernul nu reușește să acopere cu privire la servicii. Astfel, 60% din serviciile sociale sunt acoperite de OSC. Trebuie remarcat faptul că aportul victimelor la acoperirea serviciilor de avocatură este de patru ori mai mare decât contribuția statului. În acest context, victimele suportă, de asemenea, o mare parte din cheltuielile de sănătate; în consecință, costurile suportate de victime depășesc de 1,5 ori contribuția statului. Constatările din raportul curent indică adițional faptul că peste 30% din serviciile care sunt listate în standardele internaționale, ca fiind esențiale, nu există în Moldova sau sunt ineficiente.

Principalele decalaje, în prestarea de servicii generale în Republica Moldova, includ lacunele în: 1) asistența socială și, în special, acordarea ajutorului social pentru victimele VF, abilitarea economică și asigurarea locuințelor sociale; 2) sănătatea mintală și sprijin psiho-social pe termen lung; și 3) accesul la consiliere și reprezentare juridică finanțate de stat.

FIGURA 1.

Costurile totale suportate de Guvern pe sectoare, în anul de referință 2014

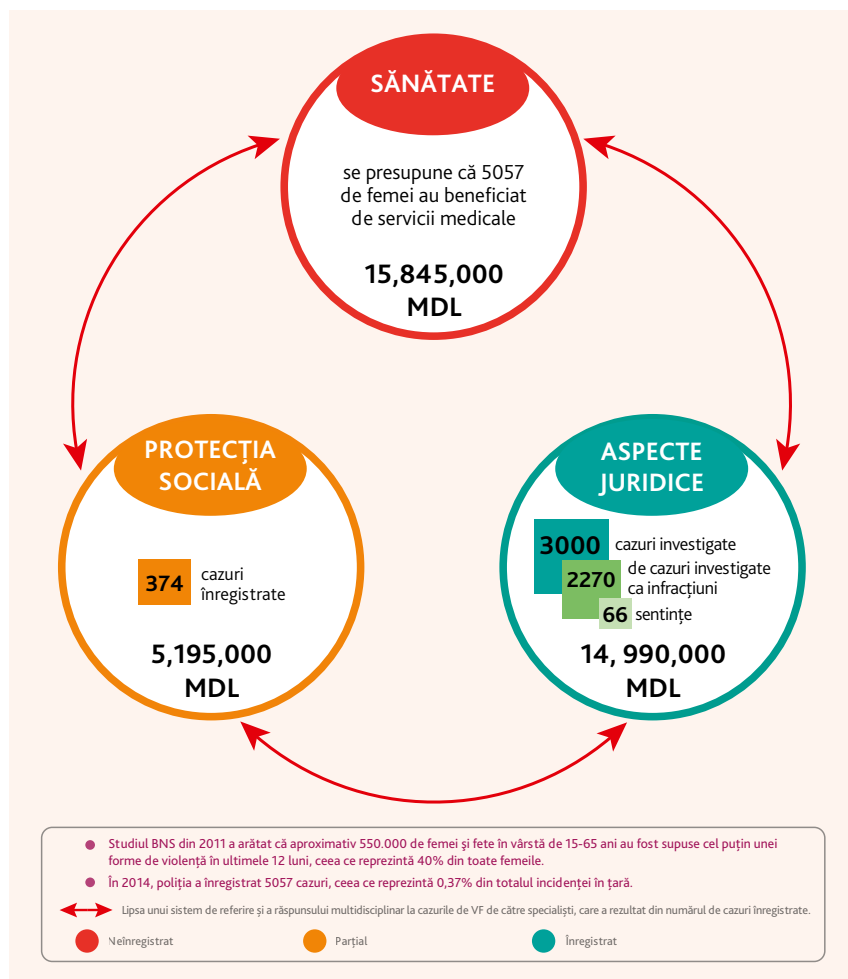
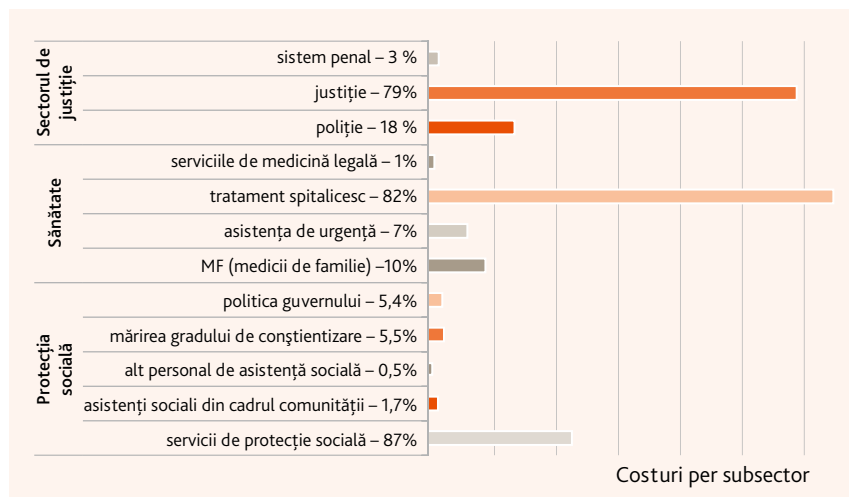

FIGURA 2.

Costurile totale suportate de Guvern pe sectoare, în anul de referință

2. Social

Cifrele relevă realitatea frapantă, conform căreia cea mai mică parte a cheltuielilor guvernului se înregistrează în sectorul social. Costurile totale de asistență socială pentru anul de referință sunt de 5.195 mii lei. În același timp, trebuie remarcat faptul că sectorul protecției sociale, în Moldova, este, în general, drastic subfinanțat. Cifrele arată că 87% din costurile din sectorul de asistență socială sunt alocate serviciilor de asistență socială, în mod specific adăpost și hrană. Cu toate că acestea sunt importante, trebuie să existe o finanțare sporită a serviciilor specializate, cum ar fi serviciile de consiliere psihologică și juridică și de îngrijire a copilului.

Deși prevenirea este prerogativa asistenților sociali, cifrele indică faptul că ei nu participă, în mod activ, în cadrul mecanismului de răspuns la etapa de prevenire sau de asistență și protecție. Complementar, numărul cazurilor înregistrate de către poliție este de 20 de ori mai mare, decât numărul cazurilor raportate de către asistenții sociali⁴. În același timp, trebuie să luăm în

⁴ Raportul privind monitorizarea implementării Strategiei Sistemului Național de Referire pentru protecția și asistența victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane pentru anul 2014 și statisticile Inspectoratului General de Poliție al MAI pentru anul 2014.

considerare că asistenții sociali comunitari sunt remunerați cu salarii foarte mici (24 lei/1 euro pe oră), cu toate că sunt suprasolicitați.

FIGURA 3.

Sectorul de protecție socială, 2014

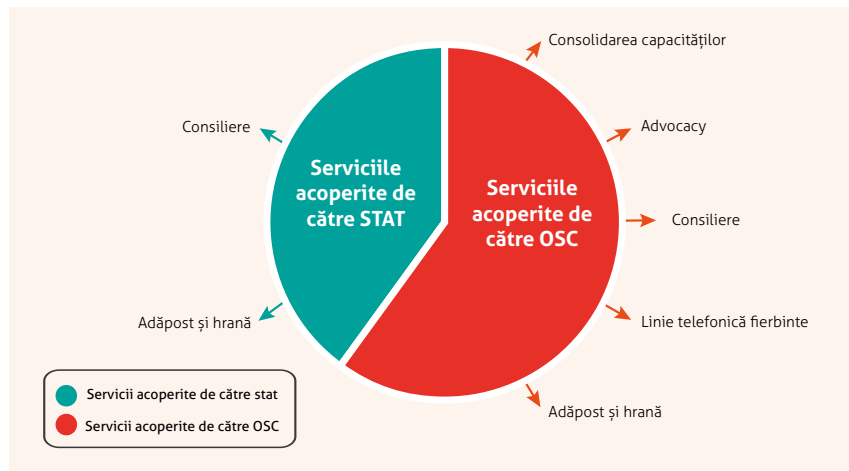
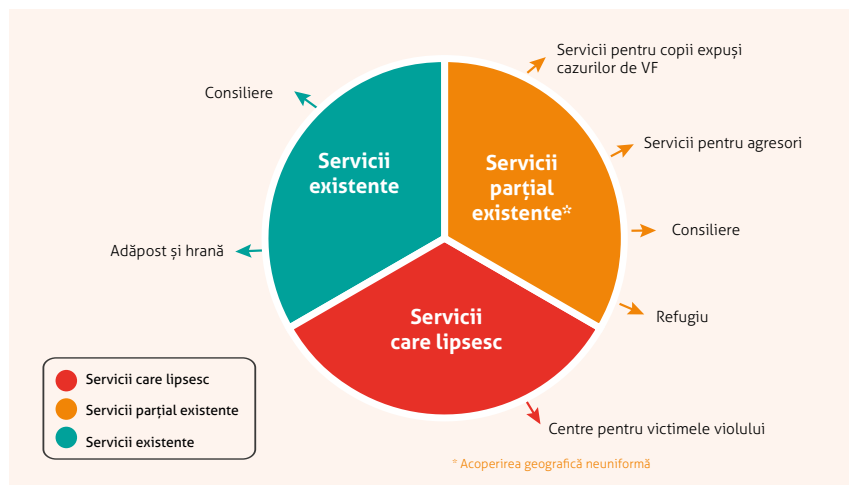

FIGURA 4.

Sectorul de protecție socială: servicii care lipsesc, 2014

3. Sănătate

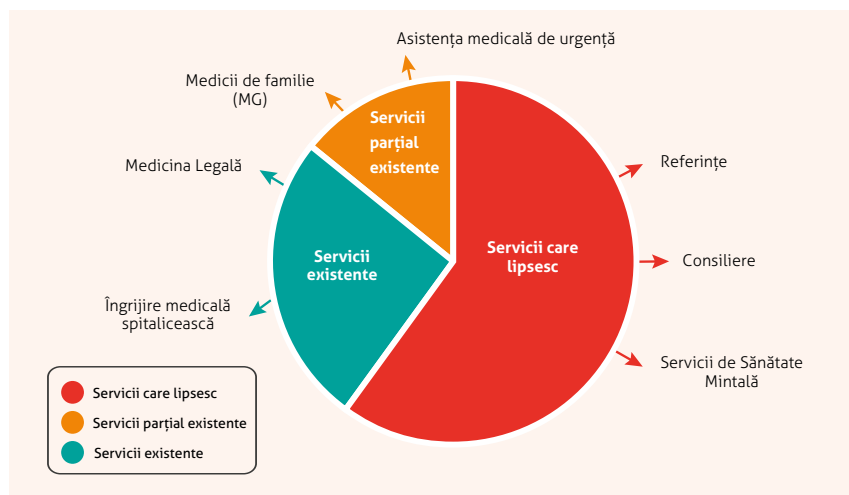
Cifrele arată că cele mai mari cheltuieli guvernamentale sunt pentru sănătate și constituie 15.845 mii lei alocați pentru VF în anul de referință. Aproximativ 80% din costurile aferente cheltuielilor de sănătate revin tratamentului spitalicesc. În plus, cifrele denotă că doar aproximativ 10% din costul menționat este cheltuit pentru serviciile medicului de familie (MF), subliniind faptul că aceste servicii nu constituie încă un punct de acces la identificarea și referire a victimelor VF și VÎF și pentru prevenirea celor mai multe cazuri grave. Acest lucru se datorează, în primul rând, lipsei de cunoștințe raportate la răspunsul eficient al medicului la violența în familie în acest sector.

În conformitate cu studiul costurilor individuale, utilizate în raport, costurile de sănătate raportate de către victimele individuale sunt foarte mari; peste 2800 de lei sunt cheltuiți de victime pentru tratamentul spitalicesc și mai mult de 3400 de lei pentru tratamentul la domiciliu.

Analiza statisticilor aferente relevă faptul că doar un singur caz de urgență a fost înregistrat de către Compania Națională de Asigurări în Medicină, ca având drept cauză VF. Cu toate acestea, mai mult de 874 de cazuri de VF au fost raportate de către poliție, ca fiind cazuri cu impact mediu și grav pentru sănătate.

FIGURA 5.

SECTORUL OCROTIRII SĂNĂTĂȚII: cheie pentru identificarea și referirea cazurilor de VF

4. Justiție

Costul total pentru sectorul de justiție este de 14.990 mii lei, cu aproape 80% cheltuite pentru justiție. Costurile pentru poliție reprezintă doar 18% din totalul cheltuielilor de justiție; chiar dacă poliția se ocupă de mai multe cazuri decât sistemul de justiție, angajații din sectorul de poliție sunt retribuiți cu salarii foarte mici (o oră de lucru a unui ofițer de sector este remunerată cu o sumă în valoare de 37 lei/1,85 euro⁵). Eficacitatea răspunsului poliției este astfel împiedicată de o remunerare scăzută. Cu toate acestea, deoarece formarea specializată pentru poliție și-a sporit eficiența în a identifica și a răspunde la cazurile de VF, au fost investigate mai multe cazuri și au fost emise mai multe ordonanțe de protecție.

Una dintre cele mai importante concluzii ale acestui raport în ceea ce ține de accesul la justiție este că, deși costurile pentru angajarea avocaților privați sunt de 33,7 ori mai mari decât cele de asistență de justiție garantată de stat, victimele VF și VÎF preferă să angajeze avocați privați. Acest lucru se datorează, în parte, faptului că Legea cu privire la asistența juridică garantată de stat nu acoperă toate victimele VF și VÎF; această preferință pentru avocați privați subliniază, de asemenea, calitatea îndoielnică a serviciilor de stat prestate în prezent. Aceste cheltuieli reprezintă o povară financiară imensă pentru victimă în cazul recurgerii la justiție. Pentru a angaja un avocat, într-un caz mediu de VF/VÎF, victima ar trebui să achite până la 12 salarii medii pe economie⁶.

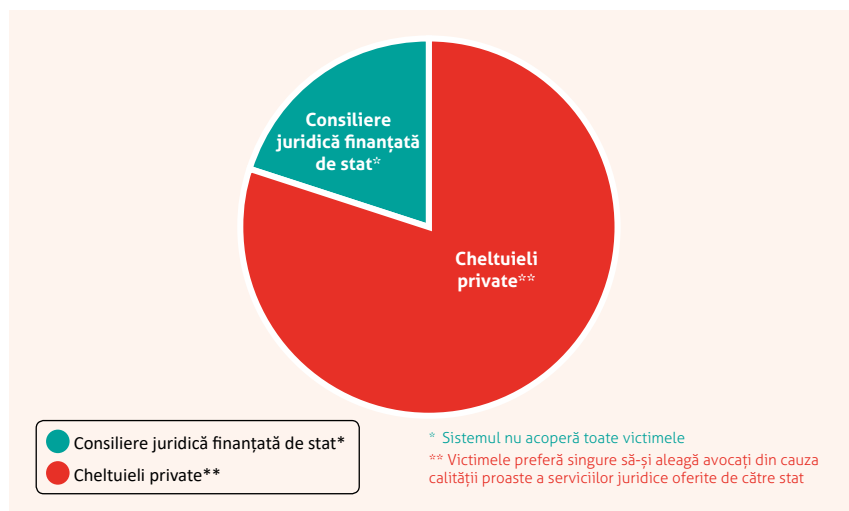
Cifrele dezvăluie faptul că doar 3% din totalul cheltuielilor din sectorul juridic este alocat sistemului penal. Astfel, din 3000 de cazuri investigate în anul de referință, doar un număr foarte mic de contravenienți au fost condamnați la termene de detenție. Acest lucru este confirmat de realitatea revelată în numeroase decizii emise de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului împotriva Moldovei, a lipsei de sancționare eficientă pentru agresori și aplicarea neuniformă a legii.

⁵ Cursul de schimb valutar la rata medie pentru anul 2014 <https://www.bnm.md/>.

⁶ Salariul mediu pe economie, pentru anul 2014, a fost de 4172,00 lei.

FIGURA 6.

SERVICIILE JURIDICE: costuri pentru accesul la justiție

5. Organizațiile societății civile

Cifrele indică faptul că mai mult de 60% din costurile serviciilor sociale oferite victimelor VF și VIF sunt acoperite de către organizațiile societății civile (OSC). Datele denotă că organizațiile non-guvernamentale prestează servicii specializate victimelor, cum ar fi consiliere juridică, reprezentare, linii de asistență telefonică de urgență, consiliere psihologică și adăpost, precum și consolidarea capacităților profesioniștilor din prima linie.

Spre deosebire de serviciile prestate de către entitățile publice, OSC-urile furnizează asistență de specialitate adaptată victimei și necesităților ei. Cu toate că un număr mare de servicii sunt acoperite de societatea civilă, acestea sunt insuficiente. Raportul a estimat că mai mult de 175 de locuri de adăpost lipsesc. Prin urmare, asumarea responsabilității pentru finanțarea permanentă a acestor servicii, precum și asigurarea acoperirii geografice trebuie să constituie o prioritate a autorităților naționale.

De asemenea, raportul a identificat că doar câteva OSC-uri păstrează statistici privind beneficiarii de asistență VF/VIF; această lipsă de date împiedică colectarea datelor statistice complete pentru fiecare sector, precum și calculul costurilor.

6. Costuri individuale

Prezentul raport include un studiu privind costurile individuale pentru beneficiari cu scopul de a capta costurile reale suportate de femeile victime ale VF și VÎF. Eșantionul victimelor intervievate este destul de mic, iar constatările și concluziile sunt doar orientative.

Se cere menționat că studiul a inclus mai multe cheltuieli suportate de victime, decât cele reflectate în estimările pentru guvern. De exemplu, există un impact financiar semnificativ asupra statutului ocupațional al victimei, condițiilor de trai, precum și asupra frecvenței școlii de către copii.

Aproape toate femeile intervievate s-au confruntat cu probleme serioase de sănătate, atât de natură fizică, cât și psihologică, ca o consecință a VF. Cu toate acestea, nu toate au avut acces la tratament medical; acest lucru este valabil preponderent în cazul femeilor din mediul rural. Suma medie, cheltuită pentru fiecare caz în parte, este mai mare de 3000 de lei cheltuiți pentru tratamentul medical (spitalizare, procurarea medicamentelor, servicii medicale și investigații). În același timp, costurile de transport pentru accesarea serviciilor de sănătate, de asemenea, sunt destul de mari.

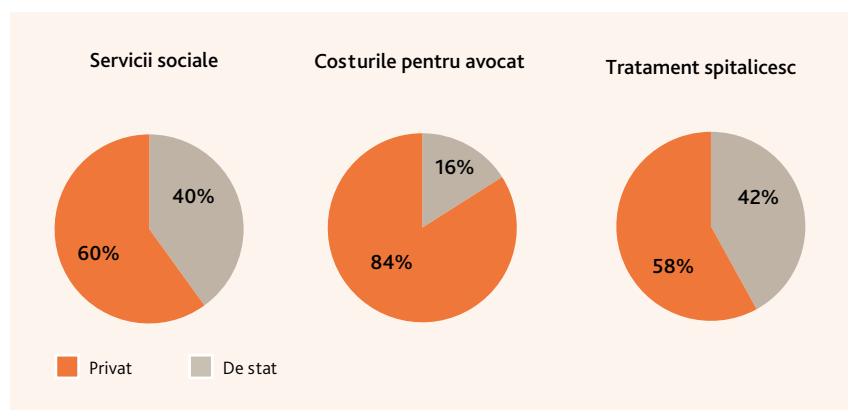
Mai mult de două treimi dintre victimele intervievate au chemat poliția pentru a raporta cazul, fără a suporta costuri suplimentare. Cele mai mari costuri, în accesarea justiției, le-au constituit costurile pentru acoperirea serviciilor de avocatură. Costurile pentru serviciile de avocatură au variat între 200 și 20 000 mii lei (în medie, 9000 de lei). Costurile de transport pentru accesarea serviciilor juridice sunt, de asemenea, ridicate din cauza necesității de a participa la diferitele etape ale procedurii de judecată în fața instanțelor judecătorești, în special pentru victimele din zonele rurale.

Atunci când victimele VF/VÎF accesează serviciile oferite de OSC, nu mai trebuie să plătească din resurse proprii, deoarece aceste servicii sunt oferite gratuit. Toate victimele au primit consiliere acordată față-în-față și consiliere psihologică individuală; 30% au primit consiliere psihologică pentru copii lor; 15% au beneficiat de cazare/adăpost; 15% au beneficiat de servicii de acces la piața muncii; 10% au avut acces la suport financiar, iar 10% au primit sprijin pentru a identifica locuri de cazare.

Datele indică faptul că cheltuielile de cazare sunt o parte importantă a costurilor individuale, cu o medie de aproximativ 3200 de lei. Faptul că aceste victime au fost nevoite să-și părăsească casele lor, în căutarea de adăpost, a împiedicat femeile să caute ajutor.

FIGURA 7.

Cheltuielile statului versus cele ale sectorului privat, în anul de referință 2014

III. RECOMANDĂRI

1. Recomandări generale principale:

- Alocările și resursele trebuie să fie cheltuite pentru serviciile de prevenire și suport pentru a evita costurile enorme ale violenței în familie.
- Este necesară formarea specializată continuă a profesioniștilor din prima linie pentru acordarea unui răspuns îmbunătățit – trebuie să se acorde prioritate formării profesioniștilor din sectorul sănătății și social (asistență socială comunitară și medici de familie). Formarea trebuie consolidată prin protocoale și îndrumări clare, pentru a asigura oferirea unor servicii adecvate din partea reprezentanților sectoarelor medical, social, educație, de justiție victimelor care au avut de suferit în urma inegalității de gen.
- Îmbunătățirea Mecanismului Național de Referire, soluții și coordonare multidisciplinară a răspunsului la VF și VÎF. Toate sectoarele trebuie să conlucreze pentru a consolida răspunsul multidisciplinar, în conformitate cu cele mai bune practici internaționale, cum ar fi cele menționate în “Serviciile esențiale pentru femei și fete, supuse violenței, 2015”.
- Consolidarea sistemului de colectare a datelor pentru a asigura ca datele să fie delimitate, în funcție de tipul de violență și de relația dintre agresor și victimă.
- Elaborarea mai multor programe de sensibilizare cu privire la natura penală a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie și promovarea toleranței zero față de violența în familie, pentru a desființa stereotipurile și a încuraja femeile să raporteze cazurile de VF și VÎF.
- Realizarea campaniilor de sensibilizare și informare, în mod regulat, și în cooperare cu organizațiile societății civile pentru abordarea și transformarea stereotipurilor de gen, care duc la discriminarea femeilor în viața lor profesională și personală, pentru a promova responsabilități parentale echitabile etc. Campaniile de sensibilizare și informare funcționează mai bine în combinație cu programele de informare și trebuie să aibă susținere la nivel de comunitate, local și național din partea agențiilor guvernamentale.

- Elaborarea și instituționalizarea unui curriculum oficial cuprinzător, care să includă aspectele-cheie, cum ar fi sexualitatea, egalitatea de gen, HIV etc. să învețe copiii despre egalitatea între femei și bărbați, rolurile de gen non-stereotip, respect reciproc, violența bazată pe gen și dreptul la integritate personală pentru a promova schimbări de mentalitate și de atitudini pentru dezvoltarea capacității tinerilor de a se bucura și de a pleda pentru drepturile lor la demnitate, egalitate și o viață sexuală responsabilă, satisfăcătoare și sănătoasă.

Sectorul sănătate:

- Consolidarea mecanismului multidisciplinar de referire, prin simplificarea procedurilor și reducerea sarcinii birocratice, în special, pentru cazurile de urgență. Acest lucru ar putea crește în timp raportarea și înregistrarea cazurilor VF de către sectorul de asistență medicală.
- Crearea de stimulente pozitive pentru înregistrarea și raportarea cazurilor VF de către medicii de familie, personalul din cadrul asistenței medicale, în special pentru situații de urgență.
- Investigarea, în continuare, a cauzelor plăților din cont propriu aferente asistenței medicale (inclusiv cheltuielile individuale pentru medicamente în cazul când pacientul este internat în spital), precum și luarea în considerare a anumitor măsuri, care să asigure accesul la asistență medicală pentru victimele VF.
- Investigarea, în continuare, a posibilităților de integrare a serviciilor specializate în cadrul Centrelor pentru Sănătate Mintală create recent (sprijin psihologic și consiliere, tratament medical etc.).
- Îmbunătățirea colectării de date dezagregate la toate punctele de acces din sectorul sanitar.

Sectorul de justiție:

- Îmbunătățirea accesului la justiție pentru victimele VF și VIF – Legea cu privire la asistența juridică garantată de stat modificată pentru a soluționa astfel de cazuri.
- Îmbunătățirea calității serviciilor de asistență juridică acoperite de stat.
- Elaborarea procedurilor de efectuare a evaluării riscului de letalitate și a riscului de violență repetată, care trebuie efectuate de către actorii relevanți din cadrul sistemului de justiție.

Sectorul Social:

Datorită eforturilor de promovare ale OSC pentru semnarea și ratificarea Convenției de la Istanbul de către Republica Moldova, se recomandă ca în termen de **5-10 ani**, Guvernul să ia măsuri pentru a se conforma standardelor minime de disponibilitate a serviciilor de asistență pentru supraviețuitoarii VÎF, oferind, în mod specific, finanțare pentru:

- Asistență telefonică de urgență la nivel național pentru femei, unde toți victimele/supraviețuitoarele violenței pot beneficia de asistență gratuită prin telefon timp de 24 de ore și unde aceștia pot să fie direcționați la alți prestatori de servicii.
- Furnizarea unui loc de adăpost/refugiu pentru fiecare 10.000 de locuitori, oferind cazare de urgență în condiții de siguranță, consiliere calificată și asistență în identificarea unui loc de trai care presupune asigurarea unui număr estimativ de 175 de locuri de adăpost pe întreg teritoriul Moldovei.
- Asigurarea unui Centru de criză pentru victimele violului la fiecare 200.000 de femei; precum și accesul la asistență medicală, inclusiv asistență medicală de reproducere și profilaxie HIV.
- Asigurarea unui centru de promovare și consiliere a femeilor la fiecare 50.000 de femei, care oferă sprijin proactiv și de intervenție de criză pentru victimele/supraviețuitoarele, inclusiv consultanță juridică și de sprijin, precum și un sprijin pe termen lung pentru victimele/supraviețuitoarele, servicii specializate pentru anumite grupuri de femei (cum ar fi serviciile specializate pentru imigranții supraviețuitoari ai violenței, pentru supraviețuitoarii traficului de femei sau pentru femeile care au suferit hărțuire sexuală la locul de muncă).

Odată cu ratificarea Convenției de la Istanbul de către Republica Moldova:

- Stabilirea unui proiect-pilot de locuințe sociale: monitorizarea locuințelor disponibile trebuie să fie prevăzută pentru clienții în căutare de adăpost, care sunt nevoiți să părăsească, după o anumită perioadă de timp, adăpostul temporar acordat. Trebuie să le fie oferită nu doar cazarea, dar, de asemenea, sprijinul psihologic sau psihoterapeutic, iar această măsură ar putea fi, de asemenea, combinată cu participarea la un program ce ține de piața forței de muncă⁷.

⁷ Birgit Haller, Raportul de evaluare a necesităților, acordul special de serviciu nr. 2013-MOL68-BH din decembrie 2013.

- Elaborarea unor programe de protecție a victimelor violenței sexuale. Cu toate că victimele violenței sexuale beneficiază, în prezent, de consiliere psihologică gratuită oferită de mai mulți prestatori de servicii sociale, acestea nu sunt protejate și nu sunt în condiții de siguranță. Există o lege privind protecția martorilor în Republica Moldova, dar nu se referă la victimele violenței sexuale în calitate de beneficiari. În aceste condiții, trebuie să se creeze un sistem de protecție și siguranță pentru victimele violenței sexuale pentru a spori încrederea în autoritățile statului.
- Crearea de programe și servicii speciale destinate copiilor-victime și martorilor, în conformitate cu prevederile Convenției, care includ particularitățile de vârstă și cele mai bune practici psihosociale fondate pe dovezi care corespund nivelului lor de dezvoltare, în mod specific, adaptate copiilor pentru a face față experiențelor traumatiche în cazul în care este necesar. Toate serviciile oferite trebuie să acorde atenția cuvenită interesului superior al copilului.
- Elaborarea și extinderea unui program eficient de intervenție pentru agresori în întreaga țară. Utilizarea pedepselor alternative, inclusiv condamnarea în care făptuitorul este mandatat să participe la un program de intervenție pentru agresori și nu este impusă o altă sancțiune, care trebuie să fie abordată cu în mod riguros și să fie pronunțată numai în cazurile în care se preconizează o monitorizare continuă a pedepsei de către funcționarii justiției și organizațiile non-guvernamentale ale femeilor pentru a oferi siguranță femeii care a fost supusă violenței și a asigura eficacitatea pedepsei⁸.

2. Recomandări care rezultă din analiza costului individual⁹

Victimele au făcut următoarele recomandări, ca parte a studiului:

- Victimele violenței în familie au nevoie de servicii medicale fără plată (tratatamentul chirurgical al leziunilor rezultate în urma violenței, reabilitarea medicală, precum și anumite proceduri medicale). În prezent, serviciile medicale sunt asigurate în baza poliței de asigurare medicală oferită femeilor de către angajator în cazul în care au un loc de muncă. În cazurile în care victimele nu au un loc de muncă, ele trebuie să-și procure polița de

⁸ Articolul 16, Convenția de la Istanbul.

⁹ Trebuie luată în considerare necesitatea unei analize mai aprofundate a costurilor din aceste recomandări.

asigurare medicală obligatorie. Unele victime nu dispun de resurse financiare pentru a-și procura această asigurare medicală.

- Un loc de reședință protejat pentru o perioadă de cel puțin 6 luni, unde victimele pot găsi adăpost după actele de violență în familie.
- Sancțiuni legale severe pentru tații, care nu oferă suport financiar copiilor lor, deoarece, după divorț, marea majoritate a părinților care lucrează, nu plătesc pensie alimentară, sau există mai multe cazuri când tații nu sunt angajați în câmpul muncii, respectiv, mamele nu primesc niciun sprijin pentru creșterea și îngrijirea copiilor.
- Sprijinirea victimelor în identificarea unui loc de muncă.
- Mai multe acțiuni de sensibilizare și de prevenire a violenței în familie.

3. Recomandări privind bugetarea sensibilă la gen

- Să fie stabilite sub-programe VF pe deplin dezvoltate în clasificările bugetare de program pentru fiecare dintre sectoarele relevante.
- Să fie folosite oportunitățile oferite de clasificarea bugetului pentru a reflecta abordarea multisectorială pentru combaterea VF în cadrul proceselor de planificare bugetară în toate entitățile și instituțiile relevante (a se vedea figura 3),
- Să fie inclus un capitol separat în Ghidul metodologic privind elaborarea, aprobarea și modificarea bugetelor (aprobat de către Ministerul Finanțelor, Ordinul nr. 191 din 31 decembrie, 2014), cu metode și exemple de analiză specială a modului de prognozare a cheltuielilor din perspectiva bugetării sensibile la dimensiunea de gen.
- Să fie incluse cerințe și să se solicite o analiză VF în Circulara bugetului anual.

